

Klassillisen arkeologian asema keho

Leena Pietilä-Castrén

Kaksisataa vuotta on kulunut siitä, kun Turun akatemian kaunopuheisuuden professori Henrik Gabriel Porthan antoi ensimmäisenä koko Ruotsi-Suomen valtakunnassa opetusta klassillisessa arkeologiassa. Opetus tapahtui maksullisten yksityisluentojen muodossa ja opetusaineistoa saatiin mm. akatemian rahakokoelmasta ja kirjaston kirjoista. Arkeologiaan kuului tuohon aikaan kaikki ihmiskäden tuottamat muinaismuistot kirjoitustaidosta taidehistoriaan, Herculaneumin kaivauksia esitellessään Porthan oli lähimpänä nykyisenkaltaista klassillista arkeologiaa. Franzén kertoo muistopuheessaan Porthanin arkeologian luentojen saavuttaneen suuren suosion, ja myös Porthanin seuraaja Johannes Wallenius jatkoi yksityisluennoillaan arkeologian opetusta. Yli kaksi sataa vuotta on kulunut ensimmäisistä suomalaisen tekemistä arkeologisista kaivauksista, sillä Carl Fredrik Mennander, myöhemmin aateloituna Fredenheim, kaivoi jo 1780-luvulla Rooman Forumilla saaden päivänvaloon osan basilica luliaa.

Kirjojen kuvitusta konkreettisempaa tuntumaa antiikin kuvanveistoon saatiin Helsingin yliopistossa 1840-luvun alussa, kun ensimmäiset kipsikopiot, mm. Laokoon-ryhmä ja Belvederen Apollo, hankittiin opiskelijoiden keräämin varoin. Samoihin aikoihin klassillisen filologian apulainen Nils Abraham Gylden pyrki saamaan klassillisen arkeologian opetuksen yliopistossa säännölliseksi vedoten mm. siihen, että ainetta opetettiin jo lähes kaikissa ulkomaiden yliopistoissa, jopa Dorpatissa. Hanke eteni tiedekunnasta konsistoriin, joka ei sitä kuitenkaan hyväksynyt.

Ensimmäiset kreikkalaiset keramiikkavaasit näyttävät tulleen Suomeen 1850-luvun lopulla mm. Venäjän armeijassa palvelleiden meriupseerien tuomisina. Seuraava merkkipaalu antiikin esineellisen kulttuurin tutkimisessa liittyy 1900-luvun alun Turkuun ja %bo Akademihin, jossa Johannes Sundwall toimi Antikens historia med grekisk och romersk litteratur -nimisen oppiaineen professorina. Hän ei tietävästi opetustoimissaan milloinkaan luennoinut omasta tutkimusalastaan, etruskologiasta ja italisesta esineellisestä kulttuurista, joihin liittyvistä asioista kuitenkin kirjoitti vuonna 1911–1962 kaikkiaan 21 artikkelia. Hän osallistui myös varhaista kreikkaa sisältävien Lineaari B-tekstien tulkitsemiseen.

Helsingin yliopiston klassillisen filologian laitoksella ensi askelet antiikin esineellisen opetuksen suuntaan otettiin 1960-luvun lopulla, kun laitokselle teetettiin Ernest Nashin *Pictorial Dictionary of Ancient Rome*-kirjasta parin sadan dian kokoelma opetusta varten. Helsingin yliopistossa latinan kielen ja Rooman kirjallisuuden professori Iiro Kajanto suhtautui aineeseen varsin positiivisesti, koska hän katsoi professuurinsa nimikkeessä ilmenevien antikviteettien edellyttävän myös antikviteettien opetusta. Iiro Kajantoa ei myöskään ollut vaikeaa houkuttella antamaan suostumustaan, kun laitoksen opetusohjelmaan vuonna 1982 tuli klassillisen arkeologian perusopinnot, aluksi pääpainotteisesti tenttien, mutta myös laitoksen piirissä annetun satunnaisen luento-opetuksen puitteissa.

Säännöllinen luento-opetus alkoi vuonna 1986, kun edelleen Iiro Kajannon myötävaikutuksella yksi laitoksen latinan assistentin viransijaisuuksista valjastettiin lähes koko opetusvelvollisuudellaan klassillisen arkeologian opetukseen, ja tämä tilanne jatkuu tähän päivään. Kiinnostusta oppiaineeseen osoitti vuonna 1991 saatu 20 opintoviikon kokonaisuus, joten nykyisin klassillista arkeologiaa voi suorittaa sivuaineena 40 opintoviikkoa, ja paineet syventävien opintojen saamiseksi ovat opiskelijoiden keskuudessa huomattavat. Laitoksen opetusmateriaali on kasvanut 13 000 dian kokoelmaksi, vuodesta 1991 oppiaineessa on myös dosentti.

Menneinä vuosisatoina klassillisen arkeologian harrastus näyttää useimmiten virinneen muinaiskielten tutkijoiden harrastuksesta ja opiskelijoiden innostuksesta. Oppiaine on uuden tulemisensa jälkeen 1980-luvulta lähtien vedonnut selvästi myös muiden aineiden opiskelijoihin. Luentoihin osallistuneiden pääaine on ollut tavanomaisemman latinan ja kreikan sekä taidehistorian, historian ja yleisen arkeologian lisäksi myös logopedia, teologia, englantilainen ja germaaninen filologia, teatteritiede, indologia, poliittinen historia, kansatiede sekä teoreettinen filosofia. Arkeologisiin alueisiin ja esineistöön perehdytään luentojen, opintomatkojen, esitelmien, kirjatenttien ja tieteellisten kurssien muodossa.

Viime vuosina on myös tehty vakavasti työtä omien julkisten kreikkalais-roomalaisten kokoelmien järjestämiseksi. Opetus on kuitenkin satunnaisten viransijaisuuksien varassa. Kaksisataa vuotta Porthanin pioneerityön jälkeen 1990-luvulla klassillisella arkeologialla on paremmat edellytykset kuin koskaan kasvaa pääaineeksi luonnollisen kehityksen tuloksena Helsingin yliopistossa.

Antiikintutkimuksellemme voi laaja-alaisuus olla vain hyväksi, ja klassillinen arkeologia voi olla vain hyödyksi antiikin kieltä tutkivalle laitokselle ja koko humanistiselle opintoyhteisölle. On noloa, että Helsingin yliopistossa klassillisen arkeologian asema on vieläkin niin keho kuin on.

Leena Pietilä-Castrén toimii assistenttina Helsingin yliopiston Klassillisen filologian laitoksella.